

המוקד לפליטים ולמהגרים ע"ר

מתדפקים בשער

הכשלים בגישה למערכת המקלט בשל הגידול
במספר הפונים מאוקראינה ומגיאורגיה

ספטמבר 2017

כתיבה: נטע מישלי, ענת גוטמן, סיגל רוזן

עריכה: ענת גוטמן

תחקיר: אמיר שמרלינג, איה דננברג, ענת גוטמן

צילום שער: מוטי מילרוד, באדיבות עיתון הארץ

עיצוב הסדרה: ענת וקנין אפלבוים

עיצוב גרפי: ענת גוטמן

על המוקד לפליטים ולמהגרים

המוקד לפליטים ולמהגרים היא עמותה א-מפלגתית וללא מטרת רווח אשר שמה לה למטרה להגן ולקדם את זכויות האדם של מהגרי עבודה ופליטים ולמנוע סחר בבני אדם בישראל.

רחוב נחלת בנימין 75, תל אביב-יפו, 6515417

דואר אלקטרוני: info@hotline.org

טלפון: 03-5602530

אתר: www.hotline.org.il

תקציר

"אני לא מבין איך מדינה יכולה להתנהל ככה, אני ניסיתי להגיש בקשת מקלט וזורקים אותי לכלא ולא מסבירים כלום. רק מנסים להכשיל אותי ולא לעזור לי".

החל משנת 2016 חלה עליה חדה במספר אזרחי אוקראינה וגיאוורניה אשר הגישו בקשות למקלט מדיני בישראל. איסוף נתונים שנערך על ידי המוקד לפליטים ומהגרים (להלן: "המוקד") מראה כי בעליית מספר המהגרים ממדינות אלו מעורבים גורמים ישראלים ביניהם גם חברות כוח אדם, המפיצים במדינות המוצא מידע שגוי בדבר האפשרות לעבוד באופן חוקי בישראל תוך ניצול חוסר התפקוד של מערכת המקלט בישראל², גובים סכומים גבוהים כדמי תיווך ויתכן שאף מעורבים ברמות שונות במכירת מסמכים מזויפים. התמונה המצטיירת היא כי אנו ניצבים בפני אפיק חדש של סחר בבני אדם³.

בעקבות העומס שנוצר על יחידת הטיפול במבקשי המקלט של רשות האוכלוסין וההגירה (להלן: "יחידת מבקשי המקלט") בתל-אביב, מוגבלת גישתם של כלל מבקשי המקלט בישראל להליך המקלט כולו. חרף התקופה הממושכת שבמהלכה נדרשת הרשות לתת שירותים לאוכלוסייה הולכת וגדלה, טרם נערכו השינויים הנדרשים. מידי לילה עשרות בני אדם ממתנינים מחוץ למשרדי יחידת מבקשי המקלט בתנאים פיזיים קשים בתקווה להיות הראשונים בתור למחרת ולהצליח להגיש בקשה למקלט.

1 מתוך ראיון עם א.א. מבקש מקלט אוקראיני בכלא גבעון ביום 8 במרץ 2017

2 המוקד לפליטים ולמהגרים, אין מקלט – מדיניות המקלט ביחס לאזרחי אריתריאה וסודאן, דצמבר 2014: hotline.org.il/publication/norefugeeb

3 ראה גם 'בדלת האחורית – מגמות חדשות של סחר בבני אדם תוך ניצול מערכת המקלט בישראל', המוקד לפליטים ולמהגרים, ספטמבר 2017.

רקע

מאז שנת 2011 אזרחי אוקראינה פטורים מהגשת בקשה מוקדמת לאשרת כניסה לישראל וכך הם יכולים, בקלות יחסית, להיכנס לארץ ולקבל אשרת תייר שתוקפה עד שלושה חודשים. מאז שנת 2013 פטורים גם אזרחי גיאורגיה מהגשת בקשה לאשרת כניסה. בכירים במשרד הפנים, וביניהם שר הפנים דאז מר אלי ישי ומנכ"ל רשות האוכלוסין וההגירה דאז, מר אמנון בן עמי, הביעו כבר בשנת 2009 את התנגדותם למהלך זה בשל החשש להתפתחות מגמות של סחר בבני אדם⁴.

מי שמתעורר לגביו חשד כי ככוונתו להשתקע בישראל או לעבוד בה בניגוד לחוק – תסורב כניסתו בנתב"ג או תוגבל שהייתו באמצעים אחרים כגון התניית הכניסה בהפקדת ערבות כספית או הגבלת תוקף אשרת התייר לפרק זמן מצומצם. כך, במקביל לעליה במספר בקשות המקלט, עלה גם מספר מסורבי הכניסה ממדינות אלו. בשנת 2016 סורבה כניסתם של 5,700 אזרחי אוקראינה ו-3,500 אזרחי גיאורגיה⁵ שהגיעו לישראל על מנת לגלות שנאסר עליהם לצאת משדה התעופה ועליהם לחזור למדינתם באופן מיידי.

בסוף שנת 2016 פרסמה⁶ רשות האוכלוסין וההגירה כי במהלך השנה כ-9,000 אוקראינים וגיאורגים נכנסו לישראל דרך נתב"ג והגישו בקשת מקלט. במהלך 6 החודשים הראשונים של שנת 2017 הוגשו כ-7,000 בקשות מקלט על ידי אזרחי מדינות אלה⁷. מדובר בגידול

4 רוני סופר, "ישי: צריך ויזה לאוקראינים, הזנות באה משם", ynet, 29 בדצמבר 2009:

www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3826864,00.html

פרוטוקול מישיבת ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים מיום 8 בפברואר 2010:

fs.knesset.gov.il/18/Committees/18_ptv_139603.doc

5 אילן ליאור, "נוהל חדש יאפשר לדחות בהליך מזורז בקשות מקלט של אזרחי גיאורגיה", הארץ, 26 בפברואר

www.haaretz.co.il/news/politics/.premium-1.3885244 :2017

6 רשות האוכלוסין וההגירה, נתוני זרים בישראל, 2016: www.gov.il/BlobFolder/generalpage/foreign_workers_stats/he/foreigners_in_Israel_data_2016_0.pdf

workers_stats/he/foreigners_in_Israel_data_2016_0.pdf

7 שחר סמוחה, המסתננים החדשים: 20 אלף אוקראינים וגיאורגים הציפו את ישראל, גלובס, 22 ביולי 2017:

www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001197809

משמעותי במספר המבקשים. על פי נתוני הרשות, במהלך חצי השנה הראשונה שנת 2017 הוגשו 5,718 בקשות מקלט ובשנת 2016 הוגשו 6,880 בקשות מקלט על ידי אזרחי אוקראינה וזאת לעומת 703 שהוגשו בשנת 2015. גם בקרב אזרחי גיאורגיה חלה עליה במספר המבקשים. בעוד שבשנת 2015 הוגשו 736 בקשות מקלט על ידי אזרחי מדינה זו, בשנת 2016 הוגשו 3,668 בקשות ובששת החודשים הראשונים של שנת 2017 הוגשו 1,328 בקשות. לדברי ראש אגף אכיפה וזרים ברשות האוכלוסין, בשנתיים האחרונות הוגשו כ-19,000 בקשות מקלט על ידי אזרחי אוקראינה וגיאורגיה - רוב הבקשות שהוגשו בתקופה זו⁸.

במקביל למספר מסורבי הכניסה ולגידול במספר בקשות המקלט, מספרם של אזרחי אוקראינה וגיאורגיה שנעצרו ברחבי הארץ בגין הפרת תנאי אשרתם או פקיעת תוקף האשרה, נעצרו וגורשו מהארץ, עלה גם הוא. נציגי המוקד מאתרים במאגר החלטות בית הדין לביקורת משמורת של משרד המשפטים יותר ויותר החלטות של עצורים מאוקראינה ומגיאורגיה. עם זאת, מאחר שהם מחזיקים בדרכונים תקפים ולעיתים אף בכרטיס טיסה חזרה, הם מגורשים תוך ימים ספורים. בכל ביקור במתקן המעצר לחסרי מעמד המועמדים לגירוש, שולחים נציגי המוקד לשירות בתי הסוהר (להלן: שב"ס) רשימה של כעשרה אוקראינים אותם הם מבקשים לפגוש, אך הם מצליחים לפגוש מדי ביקור רק עצור אחד או שניים שטרם גורשו מהארץ.

ניתן להסביר את העלייה החדה במספר מבקשי המקלט, מסורבי הכניסה והעצורים מאוקראינה וגיאורגיה במספר גורמים הקשורים אלו באלו: חוסר התפקוד של מערכת המקלט בישראל וזמן הטיפול הממושך בבקשות המקלט שאורך חודשים ארוכים ואף שנים, השינוי בתנאי הכניסה לישראל שכאמור התרחש כבר בשנת 2011, רשתות הגירה שהתבססו בישראל זה מכבר בשל הימצאות אוכלוסיות דוברות השפה שמקורן במדינות אלו, המצב הפוליטי והכלכלי במדינות המוצא – בעיקר באיזורי סכסוך – וכן גופים, ולפחות חלקם ישראלים, שמפרסמים בגלוי מידע מטעה ושגוי בעניין האפשרויות העומדות בפני אזרחי אוקראינה וגיאורגיה לקבל אישור עבודה בישראל תוך ניצול מערכת המקלט, וזאת על פי איסוף מידע ונתונים בסיסי שנערך על ידי נציגי המוקד.

עד 22 בינואר 2017, יכלו אזרחי אוקראינה וגיאורגיה שנכנסו לישראל, ככל מבקשי המקלט, לפנות ליחידת הטיפול במבקשי המקלט ולהגיש את הטפסים המתאימים

הגבלת הגישה למערכת המקלט

על מנת להתחיל בהליך בדיקה של בקשת המקלט שלהם. לאחר הגשת הבקשה הם נאלצו להמתין עוד חודשים ארוכים לראיון רישום ביקורת גבולות (רשבו"ג) ורק לאחריו ניתן להם רשיון מסוג 2(א)5, בהתאם לנוהל בדיקת בקשות מקלט של רשות האוכלוסין וההגירה. רשיון זה מאפשר למחזיק בו לעבוד מבלי שינקטו נגדו או נגד מעסיקו צעדי אכיפה בגין העסקה שלא כדין? נסיונות נציגי המוקד להקדים את התורים לראיון הנ"ל לא צלחו.

העלייה במספר הפונים מחד והיעדר התארגנות מתאימה של יחידת מבקשי המקלט מאידך, הובילו לעומס כבד ביותר על היחידה שניכר בתורים המשתרכים בסביבותיה. החל מאמצע שנת 2016 מבקשי מקלט נאלצו להמתין ימים שלמים ולעיתים אף לילות מחוץ ללשכה על מנת להגיש את בקשתם. אלו שכשלו בהגשת הבקשה נותרו חסרי מעמד, חשופים למעצר ולגירוש מבלי שטענתם תיבדק.

רבים מהאוקראינים שנעצרים בטרם הגישו בקשות מקלט כלל אינם מבקשים להגיש בקשות מקלט בכלא. לעיתים משום שאינם יודעים שקיימת כזאת אפשרות. לעיתים משום שמנסים ואינם מצליחים להגיש בקשות מקלט עקב סירוב המערכת לקלוט את הבקשות⁹. לעיתים משום שהם שומעים מחבריהם לתא הכלא כי הגשת הבקשה תאריך את מעצרם.

ביום 26 בפברואר 2017 פרסמה רשות האוכלוסין וההגירה הודעה¹⁰ לפיה "מבדיקה שנערכה עם משרד החוץ, התקבלה חוות דעת לפיה אין מניעה כי אזרחי גיאורגיה ישובו למדינתם בבטחה. אי לכך הנחה שר הפנים, אריה דרעי, את רשות האוכלוסין

9 לפי התחייבות המדינה בבג"ץ 6312/10.

10 למידע נוסף על הקשיים בהגשת בקשות מקלט בבתי הכלא, ראה: המוקד לפליטים ולמהגרים, כליאת מהגרים ומבקשי מקלט בישראל, דו"ח מעקב שנתי – 2016:

כליאת-מהגרים-ומבקשי-מקלט-בישראל-דוח-מ-publication.org.il/hotline

11 www.gov.il/he/Departments/news/georgia_asylum_express_procedure

וההגירה לתקן את נוהל הטיפול במבקשי מקלט מדיני באופן שיאפשר בחינה מהירה של בקשות למקלט מדיני של נתיני מדינת גיאורגיה. התיקון¹² נכנס לתוקפו ביום 27 בפברואר 2017. עוד הנחה שר הפנים, כי כל נתין זר שהגיע לישראל כתייר וכפנה בבקשה למקלט מדיני בעוד אשרת התייר שלו בתוקף, לא יוכל לקבל רישיון מכוח סעיף 2(א) (5) לחוק הכניסה לישראל והאיסור על העסקתו ייאכף". לדברי גב' סטלה ראפ, ראש האגף הקונסולרי במשרד החוץ, ולדברי מר חיים אפרים, מנהל היחידה לטיפול במבקשי מקלט, משרד החוץ עובד בימים אלה על חוות דעת דומה בנוגע לאוקראינה, שתקבע כי היא אינה מדינה מסוכנת¹³.

קביעת תורים להגשת בקשות מקלט

החל מאמצע 2016 גבר העומס על יחידת מבקשי המקלט. לאחר עמידה ממושכת בתור, ניתן למבקשי המקלט פתק עם תאריך שיחול מספר חודשים לאחר מכן. רק כשיגיע אותו מועד, נאמר להם, יוכלו להגיש בקשה ולהתחיל את ההליך. אותו פתק עליו מצוין התאריך בו יוכלו להגיש את בקשת המקלט, אינו נושא את שם המבקש או פרטים מזהים אחרים ולכן אינו יכול להגן עליו מפני מעצר וגירוש במקרה שמסמכיו יבדקו ע"י פקחי רשות האוכלוסין וההגירה. כמו כן הפתק אינו מהווה רשיון אשר מאפשר למחזיק בו לעבוד מבלי שינקטו נגדו או נגד מעסיקו צעדי אכיפה.

כך, בעת ההמתנה להגשת הבקשה חשופים אלו השואפים להגיש את הבקשה למעצרים שרירותיים ואף אינם יכולים לכלכל את עצמם. לטענת מבקשי המקלט, בעת האחרונה פועלים פקחי הרשות בקרבת משרדי יחידת מבקשי המקלט באופן שמאפשר להם לעצור את מבקשי המקלט שלא הצליחו להיכנס למבנה ולהגיש את בקשתם.

בדיון שנערך באפריל 2017 בבית הדין לביקורת משמורת של שוהים שלא כדין בעניינם של שני אזרחי אוקראינה אשר נעצרו בדירתם בנסיבות אלו ממש, כאשר הם מחזיקים בזימון להגשת בקשת מקלט שלא תועד במערכת הממוחשבת של רשות האוכלוסין וההגירה, קבע כב' הדיין דורפמן כי אין לקבל את עמדת הרשות כאילו החזקת אותו פתק אינה מהווה אישור שהייה בישראל באומרו:

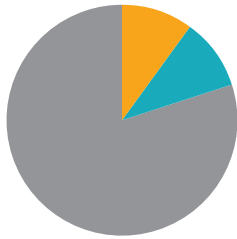
www.gov.il/BlobFolder/policy/handling_political_asylum_seekers_in_israel/he/5.2.0012_heb 12

13 ראה הש"ל מספר 7.

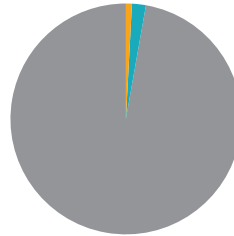
ביטול הדרישה לקבל ויזה
מבעוד מועד מאזרחי גיאורגיה.

2013

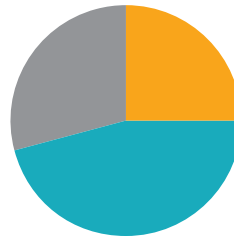
ביטול הדרישה לקבל ויזה
מבעוד מועד מאזרחי אוקראינה.

2011

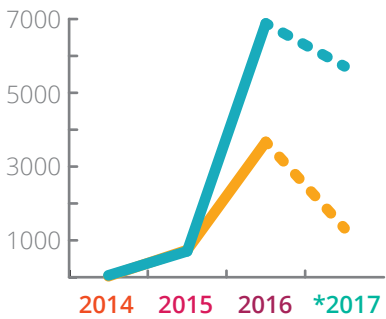
1% מבקשות המקלט הן של
גיאורגים ו-2% של אוקראינים.

2014

10% מבקשות המקלט הן של
גיאורגים ו-10% של אוקראינים.

2015

25% מבקשות המקלט הן של
גיאורגים ו-46% של אוקראינים.

2016

2017

ינואר 2017 לא ניתן עוד להגיש בקשות ולקבל תורים
פברואר 2017 תיקון לנהול הטיפול במבקשי המקלט
אפריל 2017 הודעה על קליטת עד 100 בקשות ביום
יוני 2017 ביה"ד לעררים: יש חובה לקיים רישום פניות

"... אם לאמץ את עמדתה של רשות ההגירה, הרי שבשל העומס הקיים ביחידת מבקשי המקלט, לא ניתן כעת להגיש בקשת מקלט מבלי להיות חשוף להליכי מעצר. שכן, בפועל עד שמבקש מקלט יגיע להתייצבות בהתאם לזימון שיקבל, במקרים רבים הוא יהיה כבר שוהה שלא כדין בישראל, במידה ואשרתו הוגבלה בכניסתו לישראל במספר ימים או שבועות. מצב דברים זה אינו מתקבל על הדעת ולמעשה מוביל לכך כי בישראל לא יתקיים הליך של בדיקת בקשות מקלט מבלי שאדם יהיה חשוף להליכי אכיפה מצד רשות ההגירה עצמה"¹⁴ (הדגשה אינה במקור).

בנוסף לעובדה כי המחזיקים בהם חשופים למעצר, אופיים הלא רשמי של אותם פתקים מקל הן על זיפום ומכירתם על ידי גורמים חיצוניים והן על מסחר בהם בקרב הפונים עצמם. מנתונים שנמסרו במהלך שימועים לבית הדין לביקורת משמורת עולה כי עלות פתק "תור" אמיתי (מאדם שהתכוון להגיש בקשה אך ויתר על כך) וכן פתק מזויף, נעה בין 800-100 דולר¹⁵. כאמור, ללא תור כמעט ולא ניתן להגיש בקשת מקלט, עובדה המניעה אוקראינים וגיאורגים רבים להתפתות ולרכוש את הפתק.

"שמעתי עוד באוקראינה מחברים שבלי התור ליחידת מבקשי המקלט, אתה לא נחשב בן אדם"¹⁶.

מתוך 25 אזרחי אוקראינה שרואינו על ידי נציגי המוקד כשהם עצורים לפני גירוש, 10 נעצרו כאשר הגיעו ליחידת מבקשי המקלט להגיש בקשת מקלט עם תור מזויף או תור שניתן במקור לאדם אחר וזאת מבלי שהצליחו להגיש את הבקשה כלל. 15 מתוך 25 המרואיינים, דיווחו כי ניסו להגיש בקשת מקלט אך נעצרו טרם הצליחו לעשות זאת.

מפניות שהגיעו למוקד ולארגונים עמיתים עולה כי ביום 22 בינואר 2017, משרד הפנים הפסיק לקבל בקשות מקלט חדשות והפונים אף לא קיבלו עוד את אותם הפתקים עם תאריכים. בעקבות פניות ארגוני זכויות האדם, החלה רשות ההגירה לחלק תורים ל-70 עד 100 איש ביום בימים א' עד ד' ולקלוט בקשות מקלט חדשות ולחדש רשימות 2(א) 5 בימים א' עד ה'. נציגי ארגוני סיוע שונים אשר הגיעו ליחידת מבקשי המקלט

14 ביה"ד לביקורת משמורת של שוהים שלא כדין, מספר תיק 9060410, פרוטוקול מיום 6 באפריל 2017.

15 נתונים אלו התקבלו מבחינת 50 החלטות בעניין אזרחי אוקראינה שניתנו בביה"ד לביקורת משמורת של שוהים שלא כדין במהלך חודש מאי 2017.

16 מתוך ראיון עם א.א. מבקש מקלט אוקראיני בכלא גבעון ביום 8 במרץ 2017.

במהלך חודש מרץ 2017, דיווחו גם הם על מצב שבו ללא תור כמעט ולא ניתן להיכנס ולהגיש בקשת מקלט. עו"ד רחל פרידמן מטעם ארגון היא"ס סיפרה כי בעת ביקורה בלשכה נמסר לה כי תורים להגשת בקשות חולקו מראש לחודשיים הבאים ומעבר לכך יוכלו להיכנס מבקשי מקלט נוספים רק במקרה ונציגי הלשכה יעריכו, ע"פ מספר הממתנים בתור באותו הבוקר, כי מידת העומס תאפשר זאת¹⁷. מצב דומה תיאר גם מר עופר אתר, אז מ"מ ראש קמפיין פליטים בארגון אמנסטי אינטרנשיונל ישראל, אשר ליווה ללשכה שלושה מבקשי מקלט אזרחי אתיופיה שחוו בארצם רדיפה על רקע פוליטי. שלושת הפונים התייצבו מחוץ ללשכה כבר בשעה 06:00 בבוקר, כאשר אחת מהם הייתה אז בהריון מתקדם. כבר בשעה מוקדמת זו עמדו לפניהם כ-200 איש בתור וכאשר פנו אל השומר בכניסה הוא מסר להם כי לא ניתן כרגע להגיש בקשות מקלט. ניסיונותיהם להסביר כי אם לא יגישו את הבקשה הם יהיו בסכנת מעצר וגירוש למדינה בה הם בסכנת חיים לא צלחו. בשלב זה הצטרף אל השלושה מר אתר. לאחר שהתעקש על כך, הורשה לעלות למשרדי היחידה ולדבר עם נציג בכיר יותר ביחידה. לאחר חילופי דברים ממושכים עם נציג יחידת מבקשי המקלט במהלכם שב והדגיש מר אתר את מעמדם הפגיע של הפונים, הם הורשו לבסוף להיכנס אל הלשכה. בשעות הערב המאוחרות, 13 שעות לאחר הגעתם למקום, הצליחו להגיש את בקשת המקלט¹⁸.

"לאחר שהצלחתי להיכנס ליחידת מבקשי המקלט ולהגיש את בקשת המקלט שלי, קיבלתי מפקיד ההגירה הזמנה לראיון וכן דף עם מספר טלפון של ההגירה. הפקיד אמר לי שאם יזדמן לי לעבוד עם עובדים שאינם מחזיקים ברשיון ואתקשר לדווח להם על כך, יאריכו את הרשיון שבידי לשבעה חודשים נוספים. האופן בו נתפסתי על ידי אנשי רשות ההגירה, בדרכי למקום עבודתי, מעלה שככל הנראה ישנם אנשים נוספים שמדווחים לרשות ההגירה על מיקומם של אנשים שלא הצליחו עדיין לקבל אשרות שמאפשרות לעבוד"¹⁹.

בעקבות עדויות אלו ועדויות נוספות ברוח דומה פנה המוקד בתחילת חודש אפריל 2017 למנהל אכיפה זרים בדרישה לשוב ולקלוט בקשות מקלט חדשות כפי שמחויבת מדינת ישראל לעשות. מרשות האוכלוסין נמסר כי היחידה לא הפסיקה לקבל בקשות

¹⁷ מתוך תצהירה של עו"ד רחל פרידמן שניתן בפני עו"ד נמרוד אביגאל ביום 21 במרץ 2017.

¹⁸ מתוך תצהירו של עופר אתר שניתן בפני עו"ד רעות מיכאלי ביום 19 במרץ 2017.

¹⁹ מתוך ראיון עם ס.ב. מהגר מאוקראינה שנערך בכלא גבעון ביום 21 ביוני 2017.

חדשות אלא מתקשה להתמודד עם העומס המוטל עליה. עוד נמסר כי היחידה הרחיבה את שעות הפעילות ועושה מאמצים לקלוט את הבקשות הרבות. עם זאת, גם בימים אלו בלשכת רשות האוכלוסין שברחוב סלמה בתל-אביב, **הלשכה היחידה בארץ אשר בה ניתן להגיש בקשות מקלט** ממתנים עשרות אנשים, רבים מתייצבים עוד בלילה על מנת לתפוס מקום בתור. ומי שלמרות ההמתנה הממושכת אינו מצליח להגיש את בקשת המקלט נותר חשוף למעצר ועל מנת להגיש את הבקשה עליו לשוב ולהמתין בתור גם למחרת.

במסגרת ערר (ת"א) 1734-17 אוניצ'י נ' משרד הפנים הודיע המשיב (משרד הפנים) כי הוחלט על גיוס כוח אדם נוסף להשלמת התקנים החסרים ולטובת תגבור מערך הקליטה הראשוני של בקשות המקלט באופן שיקל על העומס ביחידה ויאפשר קבלת כלל הפונים וקליטת הבקשות. פסק הדין²⁰ שניתן ביום 20 ביוני 2017 מוסיף וקובע כי יש לנהל מערכת ניהול תורים ורישום של הפונים ליחידת מבקשי המקלט, גם אם לא הצליחו להיכנס ללשכה:

"... לא ניתן להשלים עם דרישת המשיב להתייצבות רב פעמית של פונים עד אשר, אם בכלל, תתאפשר קליטת בקשותיהם. עד להשלמת הליכי גיוס כוח אדם (כאמור בהודעת המשיב), יש לוודא כי תתנהל מערכת לניהול תורים ולמצער, רישום הפונים אשר מגיעים עד פתח דלת הבניין ולא מאושרת כניסתם בשל העדר אפשרות אובייקטיבית לקלוט בקשתם, באופן שיאפשר פיקוח על זהות הפונה והמועד שבו התייצב לצורך הגשת הבקשה. פיקוח זה מתחייב גם מעצם העובדה שמדובר באזרחים זרים אשר בתוך תקופת הביניים נכפית עליהם שהייה בלתי חוקית".

הזכות לייצוג

בתצפיות שערכו נציגי המוקד בכניסה ליחידת מבקשי המקלט התגלו "תדריכים" של ממש לקבוצות של אנשים שממתנים בתור להגשת הבקשה. תצפיות העלו שאנשים העומדים דרך קבע בכניסה ליחידה, מרכזים סביבם את המהגרים, מדריכים אותם, מארגנים אותם בתור ונלחמים על זכותם להיכנס בשערי היחידה על אף העומס הרב ועל חשבון ממתנים אחרים. בקרבת הלשכה עומד לוח מודעות גדוש במודעות בשפה

הרוסית של גורמים בעלי עניין, הממוענות לקהל הממתנים ומציעות סיוע בהליך המקלט.

בשל מעורבות גורמים אלה, נאסרה כניסתם של מלווים שאינם עורכי דין או מתמחים ליחידת מבקשי המקלט באופן שפגע בזכותם של הפונים לייצוג על ידי מתנדבים, ובין היתר, על ידי מתנדבי המוקד. גם בהתכתבויות של נציגי המוקד עם יחידת מבקשי המקלט, הם נדרשו להציג ייפוי כוח משפטי חתום בידי עורך דין. רק בעקבות פניות המוקד המתריעות בדבר הפגיעה שמהווה מדיניות זו בזכות הפונים לייצוג, התאפשרה כניסת נציגי המוקד ובוטלה הדרישה ליפוי כוח חתום בידי עורך דין.

התנאים ביחידה למבקשי המקלט

"כשהגעתי למשרד הפנים להגיש את הבקשה, היו שם 700-800 איש. שני אנשים התמוטטו בתור. ראיתי איך מפנים אותם. יש "קולר" אבל אין מים. אי אפשר ללכת לשירותים כי לא תוכל לחזור לתור. באיזשהו שלב, כשהיה עמוס מידי סילקו את כולנו ונתנו פתקים עם תורים במקום. עצרו אותי לפני שהספקתי להגיש בקשת מקלט"²¹.

נבקש לציין גם את התנאים הפיזיים הקשים והבלתי ראויים שבהם נאלצים כיום להמתין הפונים ללשכה, במיוחד בטרם הצליחו להכנס בשעריה: התור מחוץ ללשכה משתרך ברחוב, באזור שאינו תמיד מוצל וודאי שאינו מקורה. במהלך ההמתנה הממושכת בתור שמחוץ ללשכה, לפונים אין גישה לשירותים ולכן הם נאלצים להתאפק במשך שעות ארוכות על מנת שלא להפסיד את מיקומם בתור, יש בין הפונים שדיווחו על שנאלצו לעשות את צרכיהם ברחוב. מי שצלח את התור ונכנס ללשכה, ימתין פעם נוספת בתור שבתוכה. גם בחדר ההמתנה התנאים הפיזיים אינם מתאימים למספרם האדיר של הפונים מידי יום. בחדר ההמתנה צפיפות רבה, צחנה קשה הנובעת מכך שהפונים נאלצו לשהות ימים ולילות בכניסה לבניין ללא גישה לשירותים ולמקלחות, העדר איזור יעודי להנקה והחתלה עבור אימהות שממתינות עם תינוקות במקום במשך שעות ארוכות ותאי שירותים מעטים שהרשות מתקשה לשמור על תקינותם ועל ניקיונם עקב העומס הרב. תאי השירותים אף הפכו לפינת עישון מאולתרת שכן מי שעוזב את הלשכה, עלול לאבד את מיקומו בתור.

עם זאת, נציין לחיוב כי לשכת היחידה לטיפול במבקשי המקלט היא בין הלשכות הבודדות המונגשות לבעלי מוגבלויות.

²¹ מתוך ראיון עם ג.נ. מבקשת מקלט מאוקראינה בכלא גבעון, 14 במרץ 2017.

המלצות

המוקד לפליטים ולמהגרים קורא לרשות האוכלוסין וההגירה ולגורמי האכיפה לפעול באפיק הפילי כנגד אותם גורמים שגורפים רווחים מהבאת עובדים "בדלת האחורית" תוך ניצול מערכת המקלט האיטית גם כן של מדינת ישראל. המוקד מוחה על הפגיעה בגישה למערכת המקלט ועומד על כך שבחינה יסודית של הבקשות היא מחובותיה של מדינת ישראל, גם כאשר עולה חשש כי מערכת המקלט מנוצלת לרעה:

1. יש להגדיל את מספר הלשכות המונגשות והפקידים שהוכשרו לתת מענה לקהל מבקשי המקלט כך שלא יתקיים מצב שבו פונים המבקשים להגיש בקשת מקלט נאלצים להמתין ימים שלמים בתנאים פיזיים לא ראויים על מנת לקבל שירות.
2. יש לטפל בבקשות המקלט תוך פרק זמן סביר על מנת להבטיח שגורמים בעלי עניין לא ינצלו את חוסר התפקוד של המערכת המקלט בישראל על מנת לעקוף מנגנוני הגירה רשמיים, תוך יצירת עומס נוסף על המערכת.
3. יש לאפשר זימון תורים מראש לצורך הגשת הבקשות ולצורך חידוש האשרות ולתת בידי הפונים הזמנה רשמית.
4. יש לנהל רישום של הפונים ליחידת מבקשי המקלט אשר לא עלה בידם להגיש את הבקשה ואין לנקוט נגדם הליכי אכיפה.
5. במועד הגשת הבקשה יש לתת לפונים רשיון מסוג 2(א)5 בתוקף עד מועד הרשבו"ג.
6. יש להבטיח את זכותם של הפונים לייצוג ואין למנוע את כניסת באי כוחם ללשכה.
7. יש להתאים את איזור ההמתנה הנוכחי ביחידת מבקשי המקלט להורים לתינוקות באמצעות הכשרת איזור יעודי להחלתה והנקה.
8. יש לתת קדימות לטיפול בנשים הרות או מניקות, הורים עם ילדים ובעלי מוגבלויות.

9. יש לאפשר לממתינים לצאת ולשוב ללשכה מבלי "לאבד" את מיקומם בתור.
10. יש להסיר את מודעות המתווכים מלוח המודעות הסמוך ללשכה.
11. אין לאפשר את מעורבות גורמים בעלי עניין בארגון התור המשתרך מחוץ יחידת מבקשי המקלט.
12. יש להעביר למשטרת ישראל בהקדם האפשרי את המידע הרב שהצטבר בידי פקידי רשות האוכלוסין וההגירה וכן בידי שומרי הבניין בסלמה 53 בתל אביב, אודות בעלי אינטרסים שלכאורה מרכזים את מבקשי המקלט בתור, מוכרים להם פתקי תורים מזוייפים או פועלים על מנת להכניסם על חשבון ממתינים אחרים.

פורסם בתמיכתה
הנדיבה של
קרן היינריך בל

HEINRICH
BÖLL
STIFTUNG
ISRAEL

